

SUOMEN KUSTANNUSYHDISTYS
FINLANDS FÖRLAGSFÖRENING

Saavutettava sähkökirja

5.9.2023

12–13.30 Kaikille yhteinen osuus

- Digipalvelulaki ja sen valvonta. Ylitarkastaja **Eetu Koms** ja lakimies **Johanna Kuokkanen-Muotka**, Etelä-Suomen AVI:n saavutettavuusvalvonnan yksikkö
- What publishers need to know about reading system development? **Lars Wallin**, Colibrio Software AB, Sweden
- Suomalaisen e-kirjan hyvät käytännöt ja katsaus suomalaisen e-kirjan saavutettavuuden tilaan vuonna 2023, **Miia Kirsi**, Celia
- kahvitauko 13.30–14

14–16 A- ja B-osiot

- A Tekniset työnkulut ja laaduntarkistus
 - Epub-kirjat saavutettaviksi: mikä muuttuu kustantajan ja e-kirjan toteuttajan näkökulmasta? **Leena Rautjärvi**, Helsinki University Press ja **Tero Salmén**.
 - Epub-muotoisen kirjan laaduntarkistus. **Jonas Lillqvist**, Celia
- B Toimitukselliset ja jakeluun liittyvät kysymykset
 - Kuvien tekstikuvailut osaksi työnkulkua. **Nora Ervalahti**, SLS
 - Kohti e-kirjan saavutettavuusmetatietoja. **Satu Niininen**, Kansalliskirjasto ja **Kirsi Yläne**, Celia.

Digipalvelulaki ja sen valvonta

Aluehallintovirasto

@AVItwiittaa

Digipalvelulain muutos

- Saavutettavuusdirektiivi (EU) 2016/2102: Digipalvelulain 3 luku
 - Siirtymäajat päättyivät 2019–2021
 - Saavutettavuusvaatimukset koskevat verkkosivustoja ja mobiilisovelluksia, kun palveluntarjoaja on esimerkiksi viranomainen, julkisoikeudellinen laitos tai finanssialan yrityksiä
- Esteettömyysdirektiivi (EU) 2019/882: Digipalvelulain 3 a luku
 - Sovelletaan 28.6.2025 alkaen
 - Saavutettavuusvaatimukset koskevat mm. verkkokauppoja ja sähkökirjoja palveluntarjoajan oikeudellisesta muodosta riippumatta

Valvonta

- Valvontaviranomaisen tehtävät
- Valvonnan menetelmät
- Määräykset

Valvontaviranomaisen tehtävät

- Digipalvelulain valvontaviranomaisena toimii Etelä-Suomen aluehallintovirasto, jonka tehtävät on:
 - antaa yleistä ohjausta ja neuvontaa digipalvelulain 3 ja 3 a luvussa säädettyjen vaatimusten, velvollisuuksien ja oikeuksien toteuttamisesta
 - valvoa 3 luvun saavutettavuusvaatimusten noudattamista tarkastamalla vuosittain ennalta asetettu määrä palveluja
 - valvoa ja tarkastaa, että 3 a luvussa säädettyjä vaatimuksia on noudatettu
 - käsitellä saavutettavuuskanteluja ja saavutettavuusselvityspyyntöjä

Valvonta ja tarkastukset (nykyiset menetelmät)

- **Valvontaohjelman** mukainen valvonta valvontajaksoittain (kalenterivuositain 1.1.-21.12.)
 - **Yksinkertaistettu valvonta**, jota tehdään automatisoidusti
 - **Kattava valvonta**, jota tehdään asiantuntijatyönä
 - Valvotaan tietty määrä digipalvelulain soveltamisalaan kuuluvia verkkosivustoja ja mobiilisovelluksia
- Digipalvelulain 3 a luvun mukaisten palvelujen valvonnassa hyödynnetään valvonnassa jo muotoutuneita menetelmiä

Määräys

- Aluehallintovirasto voi antaa palveluntarjoajalle **määräyksen**
 - saattaa digitaalinen palvelu **vastaamaan saavutettavuusvaatimuksia** määräajassa esimerkiksi, jos valvonnassa havaitut saavutettavuuspuutteet haittaavat merkittävästi palvelun käyttöä, estävät sen tai puutteet toistuvat aiemmin annetusta ohjauksesta huolimatta
 - päivittää **saavutettavuusseloste**, jos se on puutteellinen tai puuttuu kokonaan
 - **poikkeusperusteisiin vetoamista** koskevan arvion täydentämisestä
- Määräystä voidaan tehostaa **uhkasakolla**, jos on selvää, ettei valvontaviranomaisen määräystä noudateta
- Määräystä koskeva päätös on **valituskelpoinen päätös** (oikaisuvaatimuksesta muutoksenhakuun)

Kanteluiden käsittely ja ohjaus

- Saavutettavuuskantelut
- Saavutettavuusselvityspyynnöt
- Ohjaus ja neuvonta

Kantelu

- Jokaisella on mahdollisuus tehdä **saavutettavuuskantelu** valvovalle viranomaiselle palveluntarjoajasta, joka ei ole noudattanut digipalvelulaissa säädettyjä vaatimuksia ja velvollisuuksia
- Kanteluratkaisuissa aluehallintovirasto voi antaa palveluntarjoajalle **hallinnollista ohjausta** lain mukaisista menettelytavoista
 - Käsityksen ilmaiseminen
 - Huomion kiinnittäminen
 - Huomautus

Kantelu

- Kantelupäätös ei ole valituskelpoinen päätös
- Valvontaviranomaisen tulee seurata hallinnollisen ohjauksen myötä palveluntarjoajan korjaavien toimenpiteiden edistymistä
 - Jos palveluntarjoaja ei noudata hallinnollista ohjausta, voidaan palvelu ottaa valvontaan ja valvonnan perusteella antaa määräys

Saavutettavuusselvityspyyntö

- Palvelunkäyttäjällä on oikeus pyytää palveluntarjoajalta **etujensa, oikeuksiensa ja velvollisuuksiensa selvittämisen tai toteuttamisen kannalta tarpeellinen** digitaalisen palvelun sisältö saavutettavuusvaatimukset täyttävässä muodossa tai muuten vaihtoehtoisella palvelun käyttäjän kannalta saavutettavalla tavalla
- Palvelun käyttäjä voi tehdä valvontaviranomaiselle **saavutettavuusselvityspyynnön**, jos
 - palveluntarjoaja kieltäytyy antamasta edellä mainittua sisältöä palvelun käyttäjälle saavutettavassa muodossa, tai
 - palveluntarjoaja ei käsittele palvelun käyttäjän pyyntöä digipalvelulaissa säädetyllä tavalla tai säädetyssä ajassa
- Valvontaviranomainen voi saavutettavuusselvityspyynnön perusteella määrätä palveluntarjoajan antamaan tarvittavan sisällön saavutettavassa muodossa

Ohjaus ja neuvonta

- Annamme yleistä ohjausta ja neuvontaa digipalvelulain saavutettavuusvaatimukseen ja muihin velvollisuuksiin liittyen
- Saavutettavuusvaatimukset.fi
 - Tietoa digipalvelulain vaatimuksista ja velvoitteista
 - Tiedotteet, päätöslyhennelmät, ohjauskirjeet
- Sähköposti: saavutettavuus@avi.fi
- Tilaa uutiskirjeemme!
 - <https://www.saavutettavuusvaatimukset.fi/yhteystiedot/>

Digipalvelulain vaatimukset

- Digipalvelulain vaatimukset
- Erityishuomioita soveltamisalasta
- Sähkökirjan määritelmä

Digipalvelulain vaatimukset ja velvollisuudet

1. Tekniset saavutettavuusvaatimukset

- Eurooppalaisen standardin EN 301 549 määrittelemät tekniset vaatimukset palvelulle ja sen sisällöille

2. Palvelukohtaiset lisävaatimukset

- Valtioneuvoston asetus eräiden digitaalisten palvelujen saavutettavuusvaatimuksista (179/2023)

3. Saavutettavuusselosteen ylläpitäminen

4. Saavutettavuuspalautteen vastaanottaminen ja palautteeseen vastaaminen

5. Ilmoitusvelvollisuudet

- Saavutettavuuspuutteista ilmoittaminen
- Poikkeusperusteisiin vetoaminen

Erityishuomioita soveltamisalasta

- 3 luvun soveltamisalaan kuuluvat pääosin viranomaisten ja julkisrahoitteisten toimijoiden kaikki yleisölle avoimet palvelut
- 3 a luvun soveltamisalaan kuuluvat **kuluttajalle** suunnatut palvelut
 - Kuluttajalla tarkoitetaan luonnollista henkilöä, joka hankkii kulutushyödykkeen pääasiassa muuhun tarkoitukseen kuin harjoittamaansa elinkeinotoimintaansa varten (kuluttajansuojalaki 1:4 §, 38/1978)
- Uusia vaatimuksia ei sovelleta mikroyrityksiin
 - Yritys, jonka palveluksessa on alle 10 työntekijää ja jonka vuosittainen liikevaihto tai vuosittainen taseen loppusumma on enintään 2 miljoonaa euroa

Sähkökirjan määritelmästä

- Lain soveltamisalaan kuuluvat kuluttajille suunnatut **sähkökirjat sekä niiden lukemiseen ja käyttämiseen tarkoitettut verkkosivustot ja mobiilisovellukset**
- Sähkökirjalla tarkoitetaan **teksti- tai graafisessa muodossa** olevaa julkaisua, joka tarjotaan kuluttajalle **tiedostona tai tiedostojen kokonaisuutena**
 - Sähkökirjoihin kuuluvat kaikki digitaalisessa muodossa julkaistut kirjalliset teokset, kuten kauno-, tieto- ja oppikirjat
 - Myös ammatilliset digikirjastot ja verkkokirjahyllyt, joita voi käyttää selaimen tai mobiilisovelluksen kautta
 - Sähkökirja voi sisältää myös liikkuvaa kuvaa tai ääntä

Sähkökirjan määritelmästä

- Sähkökirjan määritelmään eivät sisälly muun muassa
 - äänikirjat
 - sanomalehdet, aikakauslehdet ja vastaavat
 - tilapäiseen käyttöön tarkoitettut aineistot, kuten mainospainotuotteet, esitteet, hinnastot ja vuosikertomukset
 - Rakennustietokorttisarjat

Poikkeaminen saavutettavuusvaatimuksista

- Perusteet poikkeamiselle
- Kohtuuttomaan rasitteeseen vetoaminen
- Menettelyt vaatimuksista poikkeamiseksi

Poikkeaminen saavutettavuusvaatimuksista

- Palveluntarjoaja voi poiketa saavutettavuusvaatimuksista vetoamalla
 - **Kohtuuttomaan rasitteeseen** tai
 - **palvelun perusluonteen perustavanlaatuisen muutokseen**
- Poikkeusperusteisiin voi vedota ennalta tehdyn saavutettavuusarvioinnin nojalla
- Poikkeusperusteisiin voitaisiin vedota vain siltä osin, kun saavutettavuusvaatimuksen soveltaminen muodostaa perusteen vedota poikkeukseen; palvelun muilta osin saavutettavuusvaatimuksia olisi noudatettava

Vetoaminen kohtuuttomaan rasiitteeseen

- Kohtuutonta rasiitetta arvioitaessa otetaan huomioon
 - Saavutettavuusvaatimusten noudattamisen kustannukset suhteessa palvelun tarjoamisesta aiheutuviin kokonaiskustannuksiin
 - Saavutettavuusvaatimusten noudattamisen nettokustannukset suhteessa palveluntarjoajan nettoliikevaihtoon; ja
 - Kustannus-hyötyarvio, jossa erityisesti otettava huomioon vammaisten henkilöiden tarpeet käyttää palvelua
- Saavutettavuusvaatimuksista ei voi poiketa kohtuuttomaan rasiitteen nojalla, jos saa rahoitusta saavutettavuuden parantamiseen

Menettely saavutettavuusvaatimuksista poikkeamiseksi

- Jos palveluntarjoaja poikkeaa saavutettavuusvaatimuksista poikkeusperusteiden perusteella, tulee poikkeamista koskevat tiedot **ilmoittaa** valvontaviranomaiselle
- Arvio poikkeamisen perusteista tulee
 - Dokumentoida
 - Toimittaa pyynnöstä valvontaviranomaiselle
 - Säilyttää arvio 5 vuotta digitaalisen palvelun tarjoamisesta

Menettely saavutettavuusvaatimuksista poikkeamiseksi

- **Kohtuuttoman rasisitteen** perusteet tulee arvioida uudelleen
 - Muutettaessa digitaalisen palvelun sisältöä
 - Valvontaviranomaisen pyynnöstä
 - Vähintään 5 vuoden välein

Kiitos!

Digi kuuluu kaikille!
saavutettavuus@avi.fi

Aluehallintovirasto

Aluehallintovirasto

Building Inclusive Reading Experiences

About me

- I'm Lars Wallin, Product Manager, Product Developer and Founder at Colibrío Software.
- Chief Experimentation Officer
- ADD guy with dyslexia in the family.

About Colibrio

- builds fundamental technologies that organisations use to build reading systems and more.
- Born accessible and inclusive.
- Real standards nerds.

Inclusivity and Accessibility

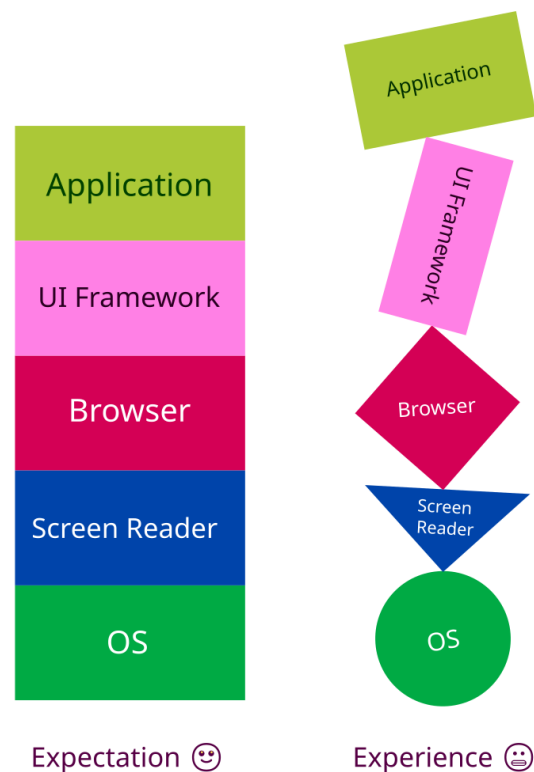
- Inclusive experiences are accessible to as many people as possible.
- Inclusivity builds self-esteem and empathy.
- Inclusivity demands holistic approaches. And project development strategies.

All aboard!

- Building an experience that tries to include as many users as possible takes more thoughtful design and development.
- Make sure that everyone in the project and the wider organization empathize with the goals.
- If you do not have people in the organization with lived experience, join users groups that can help with invaluable insights early on.

Swim with the stream

- Make sure the product development team has the appropriate training so that they feel confident.
- Accessibility Technologies are tricky hobbitses. Research platform quirks before starting development.
- Choose technology that has a proven track record as stable and reliable over releases.
- Choose user interface components wisely based on accessibility features first, and aesthetics second.
- Default platform UI elements are almost always preferable.

Join the club!

- “Get into the loop” early in product development.
- Organisations such as the Daisy Consortium, W3C and LIA can help with critical knowledge.
- The Daisy EPUB and W3C Reading System’s test suites are a good baseline for product requirements.

Inclusive Reading Systems

- Inclusivity builds and preserves self esteem. Everybody should be able to read the same book, in the same app.
- The reading experience is foremost the responsibility of the publisher and the reading system developer. Not the reader.
- If you can use your system with your eyes closed, it's a sold start!

Reader should (at least) be able to

- read the contents of the book with as little effort as possible
- navigate with as little effort as possible to locations within the book
- find their way back to a previously visited location in book
- be able to reference specific portions of the book to other readers
- be able to search for contents within the book

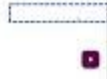
Focusing on the task at hand

- One of the most important features for screen reader friendly reading systems.
- Depends heavily on reliable sequences of events in the UI.
- Limited capabilities in the browsers to focus on text.

Location, location, location

- The better you understand the structure of the book, the more you can help your readers.
- Fundamental for many other features.

Page numbers - There is no spoon

- Page numbers in reflowable content should *never* be based on screen rendition.
- Page numbers should be supplied by the EPUB page list.
- Virtual Locators to the rescue!

Show and tell

- All events in the application that update the displayed information should have a corresponding notification.
- Long running tasks should notify start, progress and end.

All talk...

- Text to Speech is a necessity to give many people a chance to read.
- Quality is getting *really* good, especially for learning material.
- Can vastly improve the experience for screen reader users in some types of books.

Guiding the eye

- Help the reader focus on a smaller chunk of text.
- Optionally obscure the rest of the text content.

Room for growth

- All UI element should handle scaling without sacrificing usability.

Fixed Layout adventures!

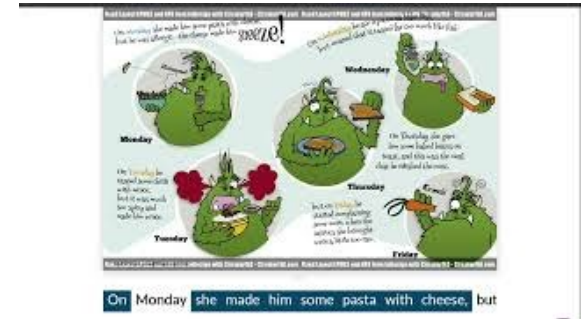
In an inclusive reading experience, fixed layout books should not be stigmatized.

Pepper & Carrot narrated comic

Region Based Navigation

Media Overlays captions

Suomalaisen e-kirjan hyvät käytännöt

Sekä tilannekatsaus e-kirjojen saavutettavuuden
tilaan Suomessa vuonna 2023

Miia Kirsi, Celia

Hyvät käytännöt – kustantajilta kustantajille

- Celia ja Suomen Kustannusyhdistys perustivat keväällä 2023 joka toinen viikko kokoontuvan työryhmän ”Suomalaisen e-kirjan hyvät käytännöt”.
- Työryhmään kuuluu edustajia Kustannusyhdistyksestä, Celiasta ja eri alojen kustantamoista (tiede, tekniikka, yleiskustantamot)
- Työryhmän tavoitteena on
 - Perustason dokumentti: ei vaadi laajaa teknistä ymmärrystä
 - Mitä kannattaa tehdä, että e-kirja täyttää saavutettavuusvaatimukset
 - Ei siis esittele vain lain minimitasoa, vaan tavoitteena tarjota hyvä tapa ja rajaus riittävästä tasosta
 - Fokuksessa uudet julkaisut, ei ota kantaa backlist-kirjojen korjauksiin

Hyvät käytännöt

- Lähtökohtana EPUB 3 -formaatti, mutta ohjeet soveltuvat osin myös pdf- ja epub 2 -kirjoille.
 - Taustana lainsäädännön lisäksi EPUB Accessibility 1.1 -määrittely, EPUB 3.3 -määrittely sekä WCAG-ohjeet.
 - Työ vielä kesken: ensimmäinen versio julkaistaan tämän vuoden aikana.
 - Mm. saavutettavuusmetatietoon liittyviä kysymyksiä vielä auki.
 - Valvova viranomainen on luvannut kommentoida luonnosta.
 - Julkaistaan verkossa, vapaasti saatavilla julkaisun jälkeen.
 - Sisältää myös linkkejä tarkempiin ohjeisiin.
-
- Huom. ohje tuotettu kustantajien näkökulmasta.

Suomalainen e-kirja 2023

Missä mennään
saavutettavuuden osalta?

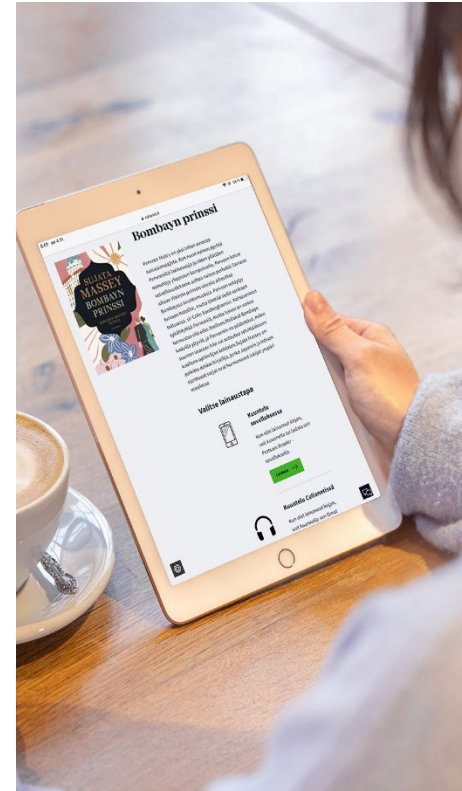
Satunnaisotantaan perustuva tarkastelu suom. e-kirjoista

- Elisa Kirjan valikoimista
- N. 20 kirjan otanta vuosina 2021-2023 julkaistuja epub-muotoisia kirjoja.
- Useita kustantajia, kauno- ja tietokirjallisuutta sekä lastenkirjoja
- Tavoitteena muodostaa pintapuolinen kuva siitä, millaisella tolalla suomalaisten e-kirjojen saavutettavuus tällä hetkellä on:
 - mitkä asiat ovat jo kunnossa
 - mitkä vaativat vain pientä viilausta
 - missä ovat suurimmat puutteet?

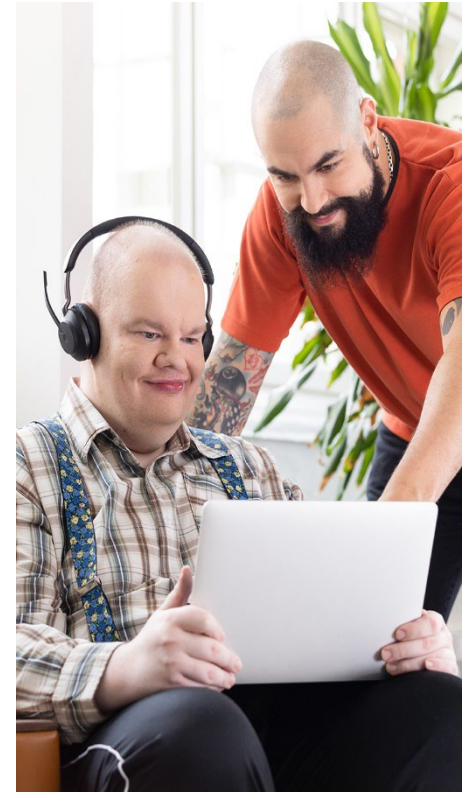
Mitä ja miten tarkasteltiin?

- Tarkastelussa painottuivat hieman tietokirjat ja lastenkirjallisuus, koska niissä on monipuolisempaa sisältöä (kuvitusta, tekstilaatikoita, taulukoita jne.) kuin romaaneissa.
- E-kirjoja tarkasteltiin niin lukuohjelmissa (esim. Thorium Reader, iBooks, Colibrio) kuin koodieditorissa.
- Osaan ajettiin myös Ace by DAISY -saavutettavuustarkistus.

Yleisiä huomioita

- Lähes kaikki tutkitut kirjat olivat epub 2 -formaattissa.
 - Vain ns. lukitun asettelun fixed layout -kirjat olivat epub 3 -formaattia. Näitä oli tarkastelussa mukana muutama.
- Kaikki julkaisut läpäisivät epubcheck-validaattorin, mikä ei ollut yllätys, koska myyntikanava vaatii jo tätä.
- Yksinkertaisissa tapauksissa myös epub 2:lla voi täyttää kriittiset saavutettavuusvaatimukset, mutta monimutkaisemmille sisällöille se ei riitä.
- Myös fixed layout -kirjoissa voi saavutettavuuden huomioida.

Nämä jo osataan (mutta ei sataprosenttisesti)

- Tutkituissa kirjoissa oli kattava ja toimiva sisällysluettelo, joka on oleellisin navigoitavuuteen liittyvä vaatimus.
- Kirjojen pääkieli oli merkitty asianmukaisesti.
- Perustason semanttinen merkkkaus (leipäteksti, otsikkotasot, luettelot) oli useimmissa tutkituissa kirjoissa kunnossa.
- Taulukot (otannassa vain pari kappaletta) olivat aitoa tekstiä, eivät kuvia taulukoista.
- Ala- ja loppuviitteet oli toteutettu (yhtä tapausta lukuun ottamatta) toimivasti.
- Kirjat pääsääntöisesti toimivat lukuohjelmissa: uudelleenjuoksutettava, joustava ulkoasun määrittely.

Nämä vaativat vielä paneutumista: kielet ja semanttiset merkinnät

- Jos teoksissa oli käytetty muita kieliä kuin teoksen pääkieltä, näitä kieliä ei yleensä ollut merkitty.
- Navigointi: pagelist-navigointi oli vain fixed layout -kirjoissa.
- Semanttisessa merkkauksessa paikoin virheitä:
 - Otsikkotasojen ohittaminen tai alemman tason otsikoiden merkkkaus kappalekoodilla otsikkokoodin sijaan
 - Taulukoiden puutteellinen merkkkaus (otsikkorivejä tai -sarakkeita ei ollut merkitty)
- Tarkempi semanttinen merkintä puuttui:
 - Kuvatekstit, tekstilaatikot, sitaatit ym. visuaalisesti erottuvat elementit koodattu leipätekstiksi.
 - Huom. epub 2 ei tosin edes mahdollista kuvatekstin (figcaption) oikeaa koodimerkintää.
- Lähes kaikki fixed layout -kirjat sisälsivät vain kuvia: niissä ei siis ollut ollenkaan tekstimerkkauksia, vaan teksti oli toteutettu kuvana.

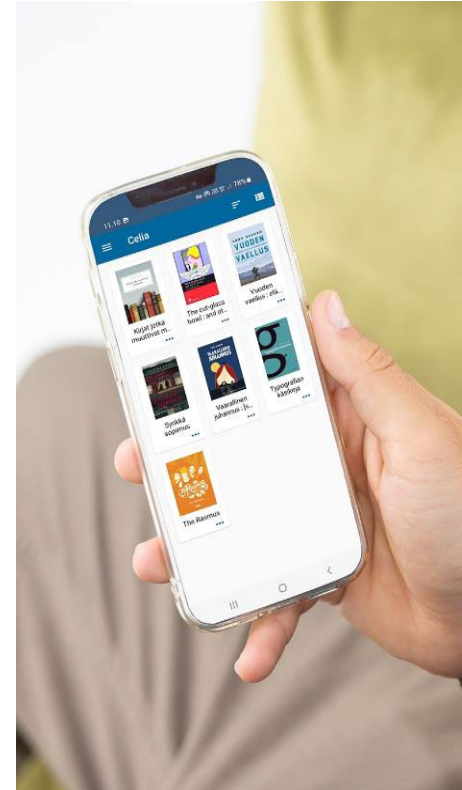
Nämä vaativat vielä paneutumista: kuvat ja ulkoasu

- Kuvilla ei tutkituissa kirjoissa ollut vaihtoehtoisia tekstejä (ns. alt-teksti).
 - Tarkastelussa ei kattavasti tutkittu, miten hyvin kuvien sisältö on kerrottu leipätekstissä.
- Tekstin esittäminen kuvina melko yleistä (etenkin nimiösivut).
- Kuvien laatu vaihtelevaa: suurennettavuus usein heikko.
- Tyyli ja ulkoasu:
 - absoluuttisia mittoja vielä käytössä (esim. marginaalit)
 - teksti määritelty mustaksi (lukuohjelmat kuitenkin yleensä osaavat ohittaa tämän)
- Saavutettavuusmetatietoa ei ole käytetty, mutta tähän ei toki vielä ole ollut ohjeistustakaan.

Hyviä uutisia

- Yksinkertaisten kirjojen (esim. tavanomaiset romaanit) tilanne ei ole toivoton.
- Vaikka kirja olisi epub 2 -muodossa, jos sillä on **perustason otsikkorakenne ja sisällysluettelo**, saavutettavuusmetatietoa lukuun ottamatta voidaan tulkita, että kirja täyttää kriittisimmät saavutettavuusvaatimukset.
- Backlist ei välttämättä vaadi suuria päivityksiä.
- Kannattaa selvittää, millaisia e-kirjoja jo julkaistut teokset ovat.

Kiitos!

saavutettavuus@celia.fi

Kahvitauko 13.30–14

Jatketaan kanavissa A ja B klo 14.